

Lionginas Pažūsis

DRAUGYSTĖS ŽIEDAS

Indiški motyvai lietuvių literatūroje turi gana senas tradicijas: savo kūryboje juos naudojo Maironis, Vydušas, Krėvė. Mūsų rašytojus ir vertėjus viliojo Indijos tautų kūryba —

senovės Indijos epas, pasakos, legendos, populiarus visame pasaulyje indų rašytojo R. Tagoro lyrika, dramos ir romanai.

Tarybiniais metais tolimosios Indijos praeitis ir dabartis, jos literatūra mums tapo dar artimesnės. Į lietuvių kalbą išversti indų rašytojų R. Tagoro, M. R. Anando, B. Bhatačarijos, B. Bondopadhajaus, K. Čandaro, Š. Čotopadhajaus, I. Gangopadhajaus, T. Pile ir kitų kūriniai. Po išpūdingų kelionių į šią šalį indiški motyvai vėl atgijo lietuvių tarybinėje literatūroje — A. Venclovas, E. Mieželaičio, V. Reimerio poezijoje. Už eilėraščių apie Indiją ciklus pastarieji du mūsų poetai apdovanoti Džavaharlalo Neru premija, kuri kasmet skiriama už geriausius kūrinius, stiprinančius tarybinių ir Indijos tautų draugystę.

Naujai praminti draugystės keliai atvedė ir mūsų rašytojų kūrybą į Indiją. Angliškai skaitanti visuomenė ten jau turėjo progos susipažinti su E. Mieželaičio poezija, Just. Marcinkevičiaus ir R. Lankausko proza. O neseniai iš tolimosios Indijos Lietuvą pasiekė nedidelė knygutė — Vacio Reimerio eilėraščių rinkinys „Indiškoji melodija“. Į anglų kalbą juos išvertė ir Bombėje išleido G. K. G. Džo-šis.

Įdomios aplinkybės sąlygojo šios knygutės pasirodymą Indijoje. 1962 m. Maskvoje išėjo Vacio Reimerio poezijos rinkinys rusų kalba „Luč na ladori“, į kurią, be kitų eilėraščių, pateko ir daugelis indiškojo ciklo eilėraščių iš 1958 m. Vilniuje išleistos knygos „Prie baltojo Tadžo“. Rusiškasis leidinys netrukus pasiekė ir Bombę: tų pačių metų pabaigoje G. K. G. Džošiui jį atsiuntė draugai iš tarybinės Baškirijos.

„Susidomėjimas žadina susidomėjimą. Šios tiesos mes mokomės iš gyvenimo“, — taip angliškojo rinkinio vertėjas pradeda savo išanginį žodį, pavadintą „Kodėl Reimeris?“ Perskaitęs atsiųstą knygelę, Indijos literatas

buvo sužavėtas atviraširdišku lietuvių poeto susidomėjimu jo šalies senove ir dabartimi. „Tas, kas su meile žvelgia į tiek daug įvairių mūsų šalies gyvenimo pusių, yra mūsų dainuojantis brolis, nors jis gyventų kitame krašte ir kalbėtų kita kalba. Lietuva yra toli, bet savo jaudinančia poezija Reimeris suartino ją su Indija. Į jo eilių audinį įausti mūsų džiaugsmas, vargai ir viltys“, — rašo G. K. G. Džošis. Vertėjas neabejoja, kad Indijos skaitytojui nebus sunku suvokti Reimerio poezijos grožį ir tiesą, ir šis atlieps tuo pačiu nuoširdžiu susidomėjimu.

Bombėje išleistą V. Reimerio „Indiškoją melodiją“ sudaro vienuolika eilėraščių: „Bhilaji“, „Indų berniukas“, „Delis“, „Sandalas dūmas“, „Tadž-Mahalo mauzoliejus naktį“, „Saulėti audeklai“, „Sakmė apie papolčius“, „Sanskritas“, „Laivas su piautuvu“, „Skundas“ ir „Indiškoji melodija“. Knygelėje pateikiama ir biografinių žinių apie autorių ir jo kūrybą, nurodoma, kad „daugelis šių eilėraščių jau yra skelbti Indijos žurnaluose“. Galima pridurti, kad du V. Reimerio indiškojo ciklo eilėraščius „Sandalas dūmas“ ir „Sanskritas“ į anglų kalbą yra išvertę ir šalia originalų išspausdinę žymus Indijos rašytojas ir kalbininkas Sunitis Kumaras Četerdžis savo knygoje „Baltai ir ari-jai“ (1968).

V. Reimerio eilėraščiuose indų skaitytojams visų pirma brangus bičiuliškas poeto žvilgsnis į jų tėvynės legendinę senovę ir rūščiai realistinius dabarties vaizdus, nuoširdus poetinis žodis, atskleidžiantis jos grožio ir tiesos paslaptis, aukštinantį indų tautos genijų ir jos dramatišką kovą už šviesesnę ateitį, grindžiantis „senų tautų naujus kelius“ į draugystę. Ši svarbi aplinkybė, taip pat vertimo meno lygis (ar tradicija?) šalyje, matyt, ir nulėmė vertėjo požiūrį į savo darbo tikslą bei jo įgyvendinimo būdą. Skaitydamas M. Zenkevičiaus ir D. Brodskio vertimus į rusų kalbą, meistriškai atliepiančius V. Reimerio indiškojo ciklo poetinį turinį bei formą, G. K. G. Džošis pirmiausia stengėsi būti dėmesingas vaizdingai poeto minčiai,

konkrečiam išpūdžiui ir jo atgarsiu poeto vaizduotėje, beveik visiškai ignoruodamas poetinius parametrus — eilutės ilgį, metrą, strofikos bei rimavimo ypatybes. Angliškuose vertimuose daugmaž išlaikomas vienintelis V. Reimerio eilėraščių struktūrinis požymis — tas pats eilučių skaičius. Šiaipgi G. K. G. Džošis net nesiekė formos atžvilgiu adekvataus vertimo.

Taigi (kaip ir S. K. Četerdžis), nedarždamas savęs griežtesniais struktūriniais lygiaverčio poetinio vertimo principais, vertėjas daugiausia dėmesio kreipė į V. Reimerio eilėraščių turinį. Lyginant angliškuosius ir rusiškuosius vertimus, mesunku įsitikinti, kad jis gana nuosekliai ir pagarbiai skaito kiekvieną eilutę ir, kiek leidžia rusų kalbos teksto supratimo bei anglų kalbos raiškos konkrečios galimybės, stengiasi nepraleisti nė vienos prasmingesnės stilistinės detalės. G. K. G. Džošio vertimai apskritai neblogai perteikia poeto eilėraščių prasmines intonacijas, teisingai atspindi pagrindinę jų idėją ir bendrą autoriaus nuotaiką. Nors į anglų kalbą buvo verčiama ne iš originalo, o iš rusų kalbos, kai kurios eilutės skamba tarsi pažodinis vertimas iš lietuvių kalbos. Tačiau už tokią ištikimybę originalui komplimento nusipelno, matyt, ne tiek indų vertėjas, kiek rusiškų vertimų autoriai.

Nagrinėjant G. K. G. Džošio vertimus, savaime prisimena senos vertimo meno tiesos. Kad ir koks geras būtų vertimas tarpininkas, net ir „pažodinės“ ištikimybės verčiamam kūriniiui neįmanoma pasiekti be tiesioginio ryšio su originalu. Dviguba poetinės kalbos transformacija neišvengiamai ardo vertimo ryšius su originalu. Todėl, pavyzdžiui, šiuo atžvilgiu lyginant eilėraščių „Sandalo dūmas“ ir „Sanskritas“ vertimus su taip pat pažodiniais S. K. Četerdžio vertimais iš originalo, pastarieji atrodo žymiai pranašesni poetinio turinio pažinimo požiūriu.

Siekiant adekvataus poetinio vertimo ir turinio, ir formos atžvilgiu, kai kurių neesminių minties nukrypimų,

žinoma, neišvengiama ir meistriškai verčiant iš originalo, tačiau tokiu atveju juos kompensuoja bendras meninis vertimo išpūdis, jo visapusiška literatūrinė vertė. Tam tikrus nedidelius originalo iškraipymus, pastebimus G. K. G. Džošio vertimuose, sąlygojo visai kitokio pobūdžio aplinkybės. Vieni iš jų, matyt, yra susiję su perdėm raidiškų rusiškų vertimų sekimu: tai, kas pilnaverčiuose M. Zenkevičiaus ir D. Brodskio vertimuose gali būti laikoma kūrybiniais ieškojimais, angliškuose požodiniuose variantuose atsispindi kaip akivaizdus prasminis eilutės neatitikimas. Kiti panašaus pobūdžio turinio iškraipymai turėtų būti aiškinami tuo, kad vertėjas nepakankamai gerai suprato rusišką tekstą, pasiklysdavo rusų kalbos žodžių homonimijos ir sudėtingų sintaksinių ryšių pinklėse. Pavyzdžiui:

Zenk dar žingsnį — ir į pasaką įeisi.

Шаг вступи — и вот ты очарован
сказкой.

Step of mortar; — and here you are
bewitched by tales.

(„Tadž-Mahalo mauzoliejus
naktį“)

Arba:

Pasėjai man širdin giliai
tu žydrą šių dienų legendą. . .

Ты синей были даль врати
В меня, — хочу ее сберечь я.

You were. . . remote. . . blue.

To me. . . I wish. . . I want to save her.
(„Laivas su piautuvu“)

Nemaža kritikos galima būtų pasakyti apie G. K. G. Džošio vertimus, žiūrint į juos iš poezijos vertimo meno aukštumų. Bet ar galima šią knygėlę recenzuoti bešališkai, be jokių išlygų?! Vartai, skaitai tuos brangius puslapius ir bandai suvokti, kaip kažkur, tolimoj ir paslaptingoje Indijos žemėj, gyvenančioj savo rūpesčiais ir džiaugsmiais, galėjo pasirodyti ši knygėlė, prakalbinusi lietuvių poetą svetima kalba ir nutiesusi tarp mažai viena kitą pažįstančių tautų nematomą dvasinį saitą. Tą kuklią dovanėlę iš Bombėjaus mes priimame kaip draugystės žiedą, prasiskleidusį naujoje dviejų tautų ir jų literatūrų ryšių aušroj.

1942, Nr. 9